

EXCURSIÓ À BADALONA.

16 FEBRER 1879.

La costa llevantina desde Barcelona al golf de Rosas ha sigut sempre considerada com una de las mes pintorescas de la Peninsula Ibérica. Sota puríssim cel apareix la immensitat del mar, y una superficie platejada per l'astre del dia va á confóndrers ab la blavor del firmament. Lo soroll de la mar barrejat ab los cants dels pescadors, forma una armonia que ompla y alegra l'espai. Per la part de terra, s'aixecan vistosas cordilleras de montanyas formant semicercles, á manera d'anfiteatres, y mostrant en la planura que baixa fins al mar, la mes rica y variada producció agricola. Lo carril, ab sa magestuosa velocitat, contribueix á la vida d'aquesta encontrada, que orgullosa recorda haver sigut la primera d'Espanya que 'l vegé corre á l'any 1848 en son trajecte desde aquesta ciutat fins á Mataró. A las faldas d'eixas montanyas s'hi aplegan antigas casas payrals y luxosas torras d'esbarjo, produhint un bonich cop de vista, especialment á la matinada quan

las daura los raigs del sol naixent. Prop la platja 's troban los pobles sempre celebrats per la blancor y netedat de sas casas.

La ASSOCIACIÓ, no podia mirar ab descuit eixa bella encontrada que comensa casi, com qui diu, á las portas de sa casa, que ab tanta facilitat pot recórrers' y que tants atractius ofereix pera 'l naturalista y l' arqueólech. Aixis, no es d' estranyar l' interès que s' ha prés pera estudiarla, y que en l' espay d' un any hi hagi efectuat varias excursions particulars, essent oficial la de 16 del corrent Febrer al objecte de visitar algunas de las antigüetats que enclou la important població de Badalona, deixant pera altrás successivas l' estudi de diversos fragments arqueològichs, que per falta de temps no pogueren ésser observats en la excursió present.

A n' élla hí assistíren los socis numeraris senyors don Cèssar August Torras, D. Ramon Riera, D. Francisco A. Queraltó, D. Joaquim Olivó, D. Alfred Gaza, D. Cárles Alcover y l' infrascrit; lo soci agregat á la secció artistica D. Jaume Morell, lo soci delegat á Badalona Mossen Marti Frámis, Pbre., y 'ls germans D. Joseph J. y D. Gaspar Malet y Gali, propietaris d' una finca á Pomar, ahont s' hi troban antigüas sepulturas.

Badalona está situada al cantó N. E. del pla de Barcelona, al peu de las montanyas que separan la costa de Llevant de la encontrada del Vallés y al comensament d' un anfiteatre de turons, que desde sas espatllas, va á parar al Mongat. Per la part de Ponent serpenteja 'l Besós, qual riu lo forman las aigüas que baixan del Congost, Gualba, Caldas de Montbuy y Rípollet. Ordinàriament está sech, en qual cas atrau al viatger la soletat poética que respira,

mes, si en temps de plujas la vinguda es forta, l' especte que presenta llavors son ample llit, ple d' aigua, es imponent. Per las voreras del riu s' hi troban hermosas salzeredas, las quals no sols han entussiasmat als poetas y als naturalistas, sino que han sigut motiu ó tema de celebrats cuadros pictòrichs. Desgraciadament algunas d' eixas salzeredas han desaparegut, y altrás han perdut importancia, mercés á la maléfica destrál de la cobdicia, que ha declarat, fa temps, terrible guerra á la arbreda de la nostra patria.

Als aforas de la població s' hi troban bonicas casas de esbarjo, ahont viuhén á las épocas del estiu y de tardó familias acomodadas de Barcelona. En mitj de la barriada de marina s' enlayran cap al cel las altas ximeneas de las fábricas, onejant al vent llur negre plomall. Entre 'ls centres de fabricació que s' han guanyat justa fama, fora de Catalunya, deuhén citarse la fábrica de galetas, la refinaria de sucre y la fábrica de cristall y porcellana.

Aquesta vila ab lo nom de *Bætulo* fou una de las ciutats mes consideradas de la Laletania, tenint sos moradors lo titol de ciutadáns románs. Sa fundació se pert en la nit dels temps. Fins ara s' havia cregut que 230 anys abans de la Era cristiana sos naturals feren retrocedir fins al Llobregat á las armas victoriosas de Hamilcar, mes modernament ho ha negat un conegut escriptor. A mes d' eixos datos, proba sa importancia romana, l' haverse trobat en diferentas ocasións lápidas sepulcrales y dedicacións als deus; lo existirhi 'ls fragments de dos mosaichs romans, y l' haverse descubert, segons s' assegura, fa pochs anys, una estatua romana representant á una dona núa. Desgraciadament se va trencar y no se sap ahont paran los trosos, indicantse que 'l móvil d' aquesta profanació fou evi-

tar las miradas envers la dita obra d' art. Si en lloch de trobarla una persona poch aficionada á aquestos estudis hagués parat en mans d' un arqueólech ó un intel·ligent, tal volta avuy la contemplariam en algun dels nostres museus y seria objecte, no sols d' estudi, si que també probablement d' admiració.

Dita vila te per armas un escut aquartelat, lo primer y quart en camp d' or las quatre barras de Barcelona, y lo segon y tercer en camp de plata quatre faixas onejadas de color blau.

Lo nostre soci delegat Mossen Martí Framis, entussiasa per la CATALANISTA, 'ns rebé á la estació y en sa companyia 'ns dirigirem á la iglesia major. Entrarem á la Sagristia pera visitar la notable colecció de quadros formada per lo ilustrat sacerdot y ver catalanista, lo malaguanyat Dr. Vergés y Mirassó, rector que fou de dita parroquia y qual memoria será sempre venerable entre 'ls aymants de la patria per haver portat á cap ab infatigable zel la restauració del monastir de Sant Llorens del Munt, lloch rublert de notables recorts y de naturals bel·lesas. La falta de llum nos feu impossible lo poder apreciar degudament lo valer de dits quadros; no obstant, deuen esmentarse lo *Naixement*, de Viladomat; *Jesucrist curant als paralítichs*, d' autor desconegut; un *Sant Jordi*, de principis del segle xvi ó últims del xv, notable per la expressió religiosa de sa testa y bella armadura; un dels ángels d' un quadro barroch de la Puríssima Concepció, y alguns altres sobre fons daurat del segle xiv. Dita colecció la forman aproximadament uns 60 quadros. En casa de nostre delegat ne vegerem alguns també de regular importancia, especialment lo de Sant Martí, bisbe, encare que retocat modernament.

D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS.

Aixó vist, nos dirigirem envers la antiga *casa de Pinós*, propietat de la familia Solterra. Mereix especial aten-

BADALONA.—PORTADA DE CASA PINÓS.

Dibuix de D. J. Pascó, d' una fotografia de D. Antoni Massó.

ció del excursionista, la portalada d' estil plateresch, la torra que està al àngul S., los dos elegants y esbelts fines-trals gòtichs que donan à Llevant, y sobre tot los fragments

de mosaich romá que 's troban á la sala del ángul E. Hi ha, també, una colecció de quadros, recomanantse particularment una *Flora* y 'l retrato d' una Comtesa. Aquesta colecció 's troba en una sala de típich aspecte. Lo sostre formant vessant, las parets pintadas de blanch y obscur, las cadiras antigas, los quadros pertanyents als sigles XVII y XVIII y 'ls finestrals gòtichs, tot dona á la sala una fesomia característica. Allí dintre l' espectador se transporta á épocas passadas, puix te aquella sala un aire de tranquila severitat, s' hi respira una pau dolça que sembla que 'l ser què hi visqui ha de veure discorre 'ls dias y 'ls anys sense adonarsen, sense què la ma del temps puga deixar senyals visibles de son pas en sa naturalesa moral.

De casa *Pinós* nos dirigirem cap al terme de Pomar, que es un dels tres barris rurals units al districte municipal de Badalona, essentne 'ls altres dos, Canyet y Llufià. Segons los vehins de dit lloch, l' origen del nom prové d' haverhi hagut plantadas á n' aquells entorns gran nombre de pomeras, mes ¿qui sap si dit nom pogués ésser corrupció de Godmar, nom senyorial del antich castell y que ab la supresió de la *d* usa avuy dia una de las principals families nobles de la ciutat de Lleyda?

A dit terme se troban las antiguas sepulturas descubiertas l' any 1860, essent á n' aquella época reconegudas per varias personas notables y aficionadas á las antigüetats, entre éllas, los senyors D. Antoni de Bofarull, D. Joan Mañó y Flaquer, D. Jaume de Puiguríguer y D. Joseph de Letamendi. Per lo análsis que 's feu d' algun dels restos humans, bastant ben conservats que s' hi trobaren, conjeturaren alguns que podrian atribuirse á una colonisació fenicia; mes un distingit arqueólech s' inclinava á negarho en ab-

solut, sostenint que la població indígena de *Bætulo* bastava pera donar la rahó d' existencia de ditas sepulturas. Avuy son escassos los restos existents, y d' ells vos farà una explicació oral, baix lo punt de vista científich, nostre consoci D. Càrles Alcover, aprofitat alumno de la facultat de Medicina. Son en bastant nombre las sepulturas que 's notan, y moltes mes se 'n descobririan, sens dupte, á practicar-se novas excavacions, donchs que las fins ara descubertas se troban á una profunditat d' uns dos metres, deventse sa troballa á haverse fet un marge ab motiu de la construcció d' un camí vehinal. Están obertes en la terra y cubertas per toscas llosas sens obrar, y no guardan la configuració especial de las que, talladas á la roca, se notan á Olérdula y altres llocs de Catalunya. Tenen la forma pareguda á las caixas mortuorias que 's fan avuy dia, seguint totas la direcció dels peus cap á Llevant.

Desde alli 'ns dirigirem á la casa payral dels senyors Malet, anomenada *Mas Boscó*; que 's deya *Moncerdá* l' any 1317, y *Boscá* desde 'l 1380. Fins al 1810 se succehiren los hereus en línea recta. Son dignes de notar en dita casa tres capsaleras de llit de l' any 1774; l' airosa y senzilla finestra del segon pis; la mes pretenciosa del primer ab sos àngels barrochs en lo comensament de las arcuacions, y 'ls quadros de Sant Joseph y de Santa Agna á la capella, pintats per lo difunt artista 'n Tomás Padró.

Ab los nostres estudis havia transcorregut lo matí, y arribada la hora de la una de la tarde era precis pendre alguna disposició important, baix pena de que 'ls excursionistas no poguessin continuar á la tarde novas investigacions. Per fortuna, 'ls senyors Malet resolgueren admirablement l' assumpto, manifestantnos que al menjador de

la casa hi havia la taula á la nostra disposició. Aceptarem tan galan obsequi, havent de manifestar que l' esmorsar fou espléndit y ofert ab sens igual finura y amabilitat. Desde aquí y en nom dels companys d' excursió consigno lo nostre expressiu vot de gracias per sa esquisida atenció y delicats obsequis.

Al principi de la tarde 'ns dirigirem al castell de Pomar, á n' altre temps, com ja hem indicat, castell de Godmar, propietat del Sr. Duch de Solferino y Comte de Centellas. Tal com se presenta avuy, mes que castell, es una casa-torra tendint á imitar l' estil de las casas fortas de la etat mitjana. Està coronada de marlets, mes los construïts modernament fan un trist contrast ab los que adornan la fatxada central. Eixos son antichs y ben proporcionats, mes aquells se presenten desfregats y ab malas proporcions. Per tots indrets se troban á la casa restos artístichs-arquitectònichs, provinents, sens dupte, d' altres llocs. Es d' esmentarse la fatxada central y lo cos N. E.; un monumental escalfa-panxas de 1'05 metres d' amplaria per 0'90 cents. de alsaria; uns candeleros de cristall á la capella, y 'ls archs d' un pati interior, lo qual presentaria mes bonich efecte, si 's fes desaparéixer las vidrieras que hi han colocadas, las que transforman en cambra lo que es de dret un claustre de la casa. També hi figuran quadros de mérit artístich.

Per tot arreu se troban escuts, mes sense que sa colocació obeheixi á cap plan determinat. Esparramar d' aquesta manera 'ls escuts, es considerarlos com cosa vulgar ó de poca estima, es casi destruir la noble representació que tenen. Un escut simbolisa las glorias d' una casa, los fets memorables de sos antepassats, las virtuts y esforços de

sas passadas generacions, y pera aixó, l' escut ha de considerar-se com un depòsit sagrat que han de custodiar ab deguda veneració 'ls descendents dels heroïchs progenitors.

Donchs be, si tals ideas representa y tals sentiments desperta l' escut, ¿se concibeix que existeixen en corredors y escalas, *sense motius verídaders ó fonaments històrichs* que ho justifiquin? ;quina no fou la nostra sorpresa al contemplar quatre escuts colocats á la paret del corral de las gallinas!

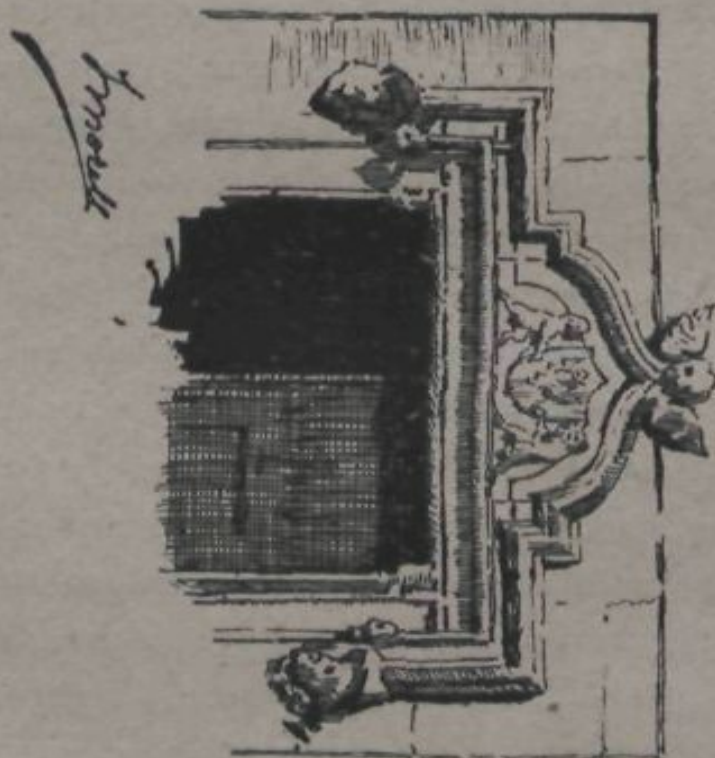
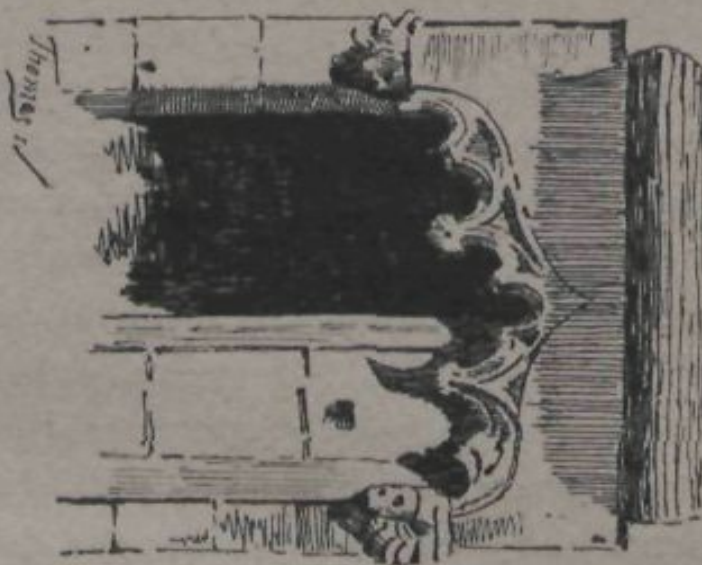
Certament, no totas las dependencias d' una casa son á propòsit pera colocarshi lo símbol nobiliari, y tot atribut que representi una idea gran y aixecada deu col·locarse en lloch preferent y distingit. Sols aixís podrà despertar sentiments y aspiracions nobles al que 'ls contempli. En altre concepte, 's desvirtuan, se rebaixan, y treta tota significació no resta llavoras sino la materialitat de la pedra que l' home vulgar troba de mes utilitat aprofitarsen com á material de construcció.

Vist lo castell de Pomar tornarem novament á Badalona pera estudiar mes detingudament lo mosaich romà y la portada de *Casa Pinós*.

Dit mosaich està en molta part restaurat y pavimenta una espayosa sala, essent lo mellor ornament de la casa, com ho ha reconegut son actual propietari. Està compost de menudas pessas de márbre blanch y negre; es de la classe dels vermiculats, ó sia, d' aquells en que, irregular en sa major part lo tall de las pessas components, aquéstas segueixen lo contorn de las figuras ó dibuixos representats.

Son centre es circular y clou una estrella de sis puntes.

està inscrit en un quadrat que voltan altres dues franjas, adornada la última per una elegant greca, y observantse á

POMAR.—FINESTRAS DEL MAS BOSCH.
Dibuix de D. J. Morell.

cada un dels quatre triangulets mixtos resultants, un tiburó enlassat ab un trident. Volta aquest primer enquadrament una ampla faixa, cinch vegadas subdividida per quadros

de variat dibuix, y á sos quatre ánguls se desenvol·lan unas estrellas de quatre puntes, quals faixas y requadros recor·dan l' antich mosaich de la que fou capella de Sant Miquel d' aquesta ciutat. Altra orla mes variada segueix desenvol·llant la composició actual, y á n' aquesta, en los quatre quadrets del centre de cada costat, hi estant representats una ibis, una sigonya, un avestrús y un aligot. En lo restant de la orla s' admiran unas elegants paneras, de las qué surten hermosos brancatges bellament retorsats, y per últim, en la darrera y molt ampla orla s' observan alguns capritxosos dibuixos, com son una serp, una fletxa y una figura nua en actitud de cridar la atenció d' algú. Com pot deduirse per aquesta senzilla descripció, lo tot d' aquest mosaich es molt interessant.

Nos fixarem, després, en la portada de la Casa. Es aquesta una elegant mostra del gust artístich que dominava á principis del sigle xvi, com á resultat de la combinació del estil ojival ab l' art grech-romá. Ve formada per duas jambas convertidas en pilastras quadrangulares, y que sostentse en bases semblants á las áticas, s' aixecan sobre un senzill pedestal. La cara exterior d' aquellas está cubierta per gruteschs formats per fullas y tronchs que no sobresurtan de la superficie llisa del material, acabant ab capitells d' ordre corinti. Omplan lo llindar motlluras d' animals y tronchs circulars d' exquisit treball, ab un escudet central, y la surmonta un arch de mitj punt. Lo tímpan ve omplert per una petxina, apareixent en lo centre un escut gótic, sostingut per dos faunos heráldichs, que tenen á sos costats dos panerets ó vasos estriats ab flors y fruytas.

Com á recort del estil ojival s' aixecan á plom de las jambas dos pinacles de curta alsaria ab adornos del Renai-

xement, tenint la disposició parescuda d' uns balustres. Fent joch ab aquélls s' hi veu una figura de mitj cos, á manera de geni, colocada á la part superior del ja esmentat arch. Finalment, pot observar-se, en la obra que estudiém, lo predomini del art clàssich sobre 'ls reduits elements del estil ojival que comensavan á desapareixer al comens de la referida centuria.

Durant la excursió lo Sr. Morell reproduhi ab lo llápis la finestra central del *Mas Boscá*, lo portal de la miranda S. E. del castell de Pomar, y l' esmentat mosaich romá de *casa Pinós*.

Acabada ja nostra tasca, anarem á passar un rato á casa lo senyor delegat, platicant sobre las cosas de la terra, y després en l' últim tren retornarem á la comtal ciutat.

HERIBERT BARALLAT.
